

TeamAlert

jongeren met **impact**

Jongeren en wachttijden bij
rijsholen

Actualiteitenonderzoek

Stichting TeamAlert

Jongeren met impact

Nijverheidsweg 25
3534 AM Utrecht
Tel: 030-2232893
info@teamalert.nl
www.teamalert.nl

Onderzoek en rapportage:
Saar Hadders
Sjoerd van Halem
Gea-Marit Dekker

December 2023

© Deze rapportage is eigendom van stichting TeamAlert te Utrecht. Niets uit dit rapport mag worden gereproduceerd, publicitair worden vrijgegeven of worden uitgevoerd zonder de schriftelijke toestemmingen of de actieve medewerking van stichting TeamAlert.

Samenvatting

Aanleiding van het onderzoek

Door de beperkende coronamaatregelen werden rijlessen afgelast en examens uitgesteld. Het aantal jongeren dat een rijbewijs haalt is anno 2023 nog altijd niet terug op het niveau van vóór de coronacrisis. Jongeren waren boos over de lange wachttijden na de coronacrisis en de extra kosten die daarmee gepaard gaan. De wachttijden van het CBR staan op hun website. Er is minder zicht op de wachttijden bij rij scholen. Vanuit het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat ontstond de vraag hoe jongeren de wachttijden bij rij scholen ervaren.

Het onderzoek

Om te achterhalen hoe jongeren de wachttijden bij rij scholen ervaren en in hoeverre ze vinden dat ze goed genoeg worden ingelicht over dingen als het aanvragen van praktijk- en theorie examen, heeft TeamAlert een online vragenlijstonderzoek uitgevoerd. In totaal hebben 522 jongeren de online vragenlijst ingevuld met een gemiddelde leeftijd van 18.98 jaar.

Resultaten

De gemiddelde wachttijd van de jongeren tot hun eerste rijles is gemiddeld 3.81 weken. Ruim een derde van de jongeren wachtte korter dan één week. Gemiddeld gezien wachten rijlesleerlingen in Gelderland het langst tot hun eerste rijles (gemiddeld 5.91 weken). Over het algemeen zijn de attitudes van jongeren ten opzichte van de wachttijd bij hun rij school positief en ze vinden de wachttijd overwegend normaal.

De resultaten schetsen een overwegend positief beeld over het aanvragen van examens door de rij school: bijna twee op de drie jongeren geeft aan goed ingelicht te zijn door de rij school over het aanvragen van de tussentijdse toets en ruim driekwart is goed ingelicht over het aanvragen van het praktijkexamen. Daarnaast geeft bijna driekwart van de jongeren aan dat hun rij school, bij het aanvragen van hun praktijkexamen, rekening hield met de wachttijden bij het CBR. Minder positief zijn de jongeren wanneer het gaat over rekening houden met de wachttijden bij het CBR bij het aanvragen van de tussentijdse toets, slechts iets meer dan de helft vindt dat hun rij school hier rekening mee heeft gehouden.

De meerderheid van de jongeren die hun rijbewijs al hebben, geeft aan dat hun praktijkexamen is aangevraagd na een aantal lessen, bij één op de tien was dit al meteen na de eerste rijles. Bij een kwart van deze jongeren werd het examen aangevraagd toen ze bijna klaar waren met hun lessenspakket. Bij ruim een derde van de jongeren in dit onderzoek die rijlessen volgen, is het praktijkexamen nog niet aangevraagd. Vergelijken met de attitude over de wachttijden van rij scholen, zijn de jongeren in mindere mate positief over het moment waarop hun praktijkexamen is aangevraagd.

Conclusies en aanbevelingen

Uit de resultaten van dit onderzoek lijkt er ruimte voor verbetering te zijn in de inlichting over het praktijkexamen, aangezien een aantal jongeren aangeeft van tevoren niet goed op de hoogte te zijn van wat er van hen verwacht werd. Dit kan tevens bijdragen aan een betere voorbereiding voor het praktijkexamen, wat op zijn plaats mogelijk weer bijdraagt aan een hoger slagingspercentage. In gesprek met jongeren kan worden achterhaald wat er voor hen nodig is om hen zo goed mogelijk voor te bereiden op hun praktijkexamen en op welke manier ze hier graag over worden ingelicht. Het is dus aanbevolen om, in samenwerking met jongeren, te kijken naar de manier waarop dit het beste vormgegeven kan worden.

Daarnaast kan het nuttig zijn voor rijlesleerlingen om, ter voorbereiding op hun praktijkexamen, de [gevarenherkenningstraining Blikveld](#) te doen. Dit is een videotraining die effectief bewezen is in het verbeteren van het kijkgedrag en de gevarenherkenning van jonge, beginnende bestuurders op de korte én lange termijn (Van der Kint et al., 2022).

INHOUD

Hoofdstuk 1: Aanleiding	6
1.1 Inhaalslag bij het CBR.....	6
1.2 Wachttijden bij rij scholen	6
1.3 Over TeamAlert.....	6
1.4 Leeswijzer	6
Hoofdstuk 2: Het onderzoek	8
2.1 Onderzoeksvraag	8
2.2 Werving	8
2.3 Deelnemers.....	8
2.4 Meetinstrument.....	9
Hoofdstuk 3: Resultaten	11
3.1 Deelnemers.....	11
3.2 Wachttijden rij school.....	11
3.3 Praktijkexamen	13
3.5 Aanvragen examens door rij school.....	13
Hoofdstuk 4: Conclusie	18
4.1 Wachttijden bij rij scholen en de ervaring van jongeren	18
4.2 Voorbereiding op het praktijkexamen	18
4.3 Inlichting over aanvragen examens door de rij school & wachttijden CBR	18
4.4 Aanbevelingen	19
Bronnen	21
Bijlage 1: Gemiddelde wachttijd per provincie	23
Bijlage 2: Vragenlijst	24

TeamAlert

jongeren met **impact**

➤ **Aanleiding**

Hoofdstuk 1: Aanleiding

Het aantal jongeren dat een rijbewijs haalt is nog altijd niet terug op het niveau van vóór de coronacrisis. Door de beperkende coronamaatregelen werden rijlessen afgelast en de examens uitgesteld. Begin 2023 hadden zo'n 191.000 jongeren met een leeftijd tussen de 17 en 19 jaar een autorijbewijs (CBS, 2023). Dat is 14% minder dan in 2019, het laatste jaar vóór corona (RTL Nieuws, 2023). Er klonken ontevreden geluiden vanuit de jongerendoelgroep, die lieten weten boos te zijn over de lange wachttijden na de coronacrisis en de extra kosten die daarmee gepaard gaan. Dit betreft zowel de wachttijden bij het CBR als de wachttijden bij rij scholen. De wachttijden van het CBR staan op hun website. Er is minder zicht op de wachttijden bij rij scholen. Vanuit het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat ontstond de vraag hoe jongeren deze wachttijden ervaren.

1.1 Inhaalslag bij het CBR

De gevolgen van corona bij het Centraal Bureau Rijvaardigheidsbewijzen (CBR) waren groot. De wachttijden voor met name de praktijkexamens bij het CBR liepen hoog op door de beperkende coronamaatregelen. Na de lockdowns moesten zo'n 300.000 uitgestelde examens worden ingehaald. Tegelijkertijd kwamen er veel nieuwe examenkandidaten bij. Hierdoor bleven de wachttijden oplopen en deze achterstand is nog altijd niet ingehaald (NOS, 2023). De wachttijden bij het CBR voor een praktijkexamen voor de auto schommelen en konden in de onderzoeksperiode oplopen tot 20 weken. Dit verschilt per moment en per plaats. Begin december 2023 duurde de wachttijd voor het examen gemiddeld 11,2 weken, voor herexamens was dit 5,3 weken. De wachttijden verschillen daarnaast ook sterk tussen CBR-locaties, vooral in grote steden was het druk en was de wachttijd lang. Om deze reden krijgen jongeren het advies om hun rijexamen af te leggen in een andere examenplaats waar ze sneller terecht kunnen (CBR, 2023). Om de inhaalslag na de coronaperiode te versnellen, werden extra examinatoren aangenomen en werden gepensioneerde examinatoren gevraagd om langer te blijven, om zo veel mogelijk examens af te kunnen nemen (CBR, z.d.). Daarnaast riep het CBR rij scholen op om leerlingen alleen praktijkexamen te laten doen als ze er écht klaar voor waren. Zowel rij scholen en leerlingen worden gestimuleerd om pas af te rijden wanneer de leerling goed voorbereid is. Daarnaast worden leerlingen geadviseerd een goede rij school met een hoog slagingspercentage uit te kiezen en zich goed voor te bereiden op het examen, zodat ze in één keer kunnen slagen. Hoe hoger het slagingspercentage, hoe minder herexamens er afgelegd moeten worden en hoe sneller examenkandidaten aan de beurt zijn (CBR, 2023).

1.2 Wachttijden bij rij scholen

Het CBR zet zich dus op allerlei manieren in om jongeren zo spoedig mogelijk hun rijbewijs te laten halen, om zo de corona-achterstand in te halen. Echter ontstond er na de coronacrisis een nieuw probleem: de rij scholen zaten vol. Hierdoor liepen de rijlessen van jongeren vertraging op. Een combinatie van het tekort aan rij instructeurs en de wachttijden bij het CBR vertragen de geplande inhaalslag (Algemeen Dagblad, 2022). TeamAlert onderzocht hoe jongeren hier tegenaan kijken en of ze vinden dat ze goed ingelicht zijn over praktische dingen, zoals het aanvragen van examens.

1.3 Over TeamAlert

Jongeren hebben een grotere kans op een ongeluk dan andere weggebruikers in Nederland. TeamAlert zet zich daarom dagelijks in om het aantal jongeren dat betrokken is bij een verkeersongeval te verminderen. Dit doet TeamAlert door ze uit te dagen om slimme keuzes in het verkeer te maken, zodat zij altijd veilig onderweg zijn. Vanuit die visie doen we onderzoek en ontwikkelen we projecten en social media-acties. Met een groeiend team van zo'n dertig young professionals en meer dan zestig jonge jongerenvoorlichters op locatie, realiseert TeamAlert jaarlijks ruim duizend interventies op o.a. scholen en festivals. Daar spreken we leeftijdsgenoten aan vanuit hun eigen belevingswereld. Een originele en positieve boodschap is hierbij essentieel. Dankzij de wetenschappelijke onderbouwing binnen onze projecten motiveert TeamAlert jaarlijks meer dan 100.000 jongeren en weten we positieve gedragsverandering teweeg te brengen.

1.4 Leeswijzer

Deze rapportage start in hoofdstuk 2 met de opzet van het onderzoek, waarin de onderzoeksvragen, de werking, de deelnemers en het meetinstrument aan bod komen. In hoofdstuk 3 worden vervolgens de resultaten van de vragenlijst besproken. De rapportage sluit af met hoofdstuk 4 waarin een conclusie en aanbevelingen worden gegeven.

TeamAlert

jongeren met **impact**

➤ **Het onderzoek**

Hoofdstuk 2: Het onderzoek

Om inzicht te krijgen in hoe jongeren de wachttijden bij rij scholen ervaren, heeft TeamAlert in het najaar van 2023 een kwantitatief onderzoek uitgevoerd. Hieronder bespreken we de onderzoeksvragen, de werving, deelnemers en het meetinstrument.

2.1 Onderzoeksvraag

In dit onderzoek staat de volgende vraag centraal:

Hoe ervaren jongeren de wachttijden bij rij scholen en in hoeverre vinden ze dat ze goed genoeg worden ingelicht over dingen als het aanvragen van praktijk- en theorie examens?

De hoofdvraag beantwoorden we door middel van de volgende deelvragen:

- ▶ Hoe ervaren jongeren de wachttijd bij hun rij school?
- ▶ In hoeverre zijn jongeren voorbereid op hun rij examens?
- ▶ In hoeverre worden jongeren ingelicht door de rij school over het aanvragen van examens?
- ▶ In hoeverre houdt de rij school volgens de jongeren rekening met de wachttijden bij het CBR, bij het aanvragen van examens?

2.2 Werving

De werving van het onderzoek vond plaats tussen 11 oktober en 14 november 2023 via social media en via YoungInfluence, het jongerenpanel van TeamAlert. Via deze kanalen is een oproep verspreid waarin jongeren die autorijlessen volgen of hun rijbewijs al hebben behaald in het afgelopen jaar of in 2022, werden gevraagd om hun mening te delen. In de wervingstekst stond vermeld dat deelnemers kans maken op een cadeaubon van €50. Alleen jongeren tussen de 16 en 24 jaar oud konden deelnemen aan de vragenlijst.

2.3 Deelnemers

In totaal hebben 522 deelnemers de vragenlijst compleet ingevuld met een gemiddelde leeftijd van 18.98 jaar ($SD = 1.81$). Van het totaal aantal deelnemers is 39% man en 62% is vrouw. De meeste jongeren in dit onderzoek zijn middelbaar opgeleid (63%). In Tabel 1 worden de demografische gegevens van de steekproef weergegeven. Onder laagopgeleid wordt basisonderwijs verstaan, onder middelbaar opgeleid wordt havo, vwo of mbo verstaan en onder hoogopgeleid wordt hbo of wo verstaan.

Kenmerk	Man (N = 201)	Vrouw (N = 321)	Totaal (N = 522)
	39%	62%	
Leeftijd	M = 18.84	M = 19.07	M = 18.98
16 t/m 17	25%	18%	21%
18 t/m 20	60%	61%	61%
21 t/m 24	15%	21%	19%
Opleidingsniveau			
Laag	11%	7%	9%
Middel	69%	60%	63%
Hoog	20%	33%	28%

Tabel 1. Demografische gegevens van de steekproef

Noot: door het naar boven afronden van percentages komt het totaal niet altijd uit op 100%.

2.4 Meetinstrument

De online vragenlijst die gebruikt werd in dit onderzoek is opgezet vanuit een aantal thema's: wachttijd rij-school, praktijkexamen en aanvragen examens door rij school. De inhoud van de vragenlijst (zie Bijlage 2) zal hieronder kort worden toegelicht.

2.4.1 Wachttijd rij school

Door middel van een open vraag gaven jongeren aan hoeveel weken zij hebben gewacht tot ze konden starten met rijlessen. Als ze korter dan één week hebben gewacht, dan vulden de jongeren 0 in. Aangezien het voor de jongeren lastig kan zijn om deze inschatting accuraat te maken, hebben we ze vervolgens gevraagd aan te geven hoe zeker ze waren van hun inschatting. Hier is vervolgens rekening mee gehouden bij de interpretatie van het resultaat.

Daarnaast hebben we de jongeren gevraagd of ze, voordat ze zich aanmeldden bij hun rij school, op de hoogte waren van de wachttijd. Ze konden hierbij kiezen tussen de antwoordopties 'ja', 'nee' en 'weet ik niet'.

Vervolgens gaven de jongeren op een vijfpuntsschaal aan in hoeverre ze de wachttijd bij hun rij school als negatief vs. positief hebben ervaren. Ook is met een vijfpuntsschaal getoetst in hoeverre ze de wachttijd als niet normaal vs. normaal hebben ervaren.

2.4.2 Praktijkexamen

We hebben de jongeren gevraagd of ze wel eens praktijkexamen hebben gedaan. De jongeren die deze vraag met 'ja' beantwoordden, zijn middels een open vraag gevraagd naar het aantal keer dat ze praktijkexamen deden. Tevens vroegen we deze jongeren middels een open vraag hoeveel lesuren ze in totaal hebben gehad, voordat ze voor de eerste keer praktijkexamen deden. Vervolgens vroegen we de jongeren die aangaven hun rijbewijs te hebben hoeveel lesuren ze in totaal hebben gehad voordat ze geslaagd waren.

Daarna hebben we de jongeren gevraagd om in een open vraag aan te geven of (en zo ja, welke) er factoren waren die ervoor hebben gezorgd dat ze meer rijlessen hebben moeten volgen, dan ze eerst dachten nodig te hebben. Om te onderzoeken in hoeverre jongeren goed voorbereid waren voor hun eerste praktijkexamen, gaven de jongeren op een vijfpuntsschaal aan in hoeverre ze het eens waren met de stelling 'Ik was goed voorbereid op mijn eerste rijexamen'. Met een open vraag gaven de jongeren die aangaven niet goed voorbereid te zijn geweest, aan wat hier de reden voor was.

2.4.3 Aanvragen examens door rij school

Vervolgens gaven de jongeren door middel van een vijfpuntsschaal (helemaal oneens – helemaal mee eens) aan in hoeverre ze het eens zijn met de volgende stelling: 'Mijn rij school/rijsinstructeur heeft mij goed ingelicht over het aanvragen van mijn tussentijdse toets/praktijkexamen'.

Daarna gaven de jongeren, eveneens door middel van een vijfpuntsschaal (helemaal oneens – helemaal mee eens) aan in hoeverre ze het eens zijn met de volgende stelling: 'Mijn rij school/rijsinstructeur heeft bij het aanvragen van mijn tussentijdse toets/praktijkexamen, rekening gehouden met de wachttijden van het CBR'.

Tot slot gaven de jongeren middels een single choice vraag aan op welk moment hun rijinstructeur het praktijkexamen heeft aangevraagd bij het CBR (meteen na de eerste rijles, na een aantal lessen, nadat ze hun lespakket (bijna) hadden afgerond of hun praktijkexamen is nog niet aangevraagd). Daarna vroegen we ze of ze dit te vroeg, een beetje vroeg, precies goed, een beetje laat of te laat vonden. Dit antwoord konden de jongeren in een open vraag toelichten.

TeamAlert

jongeren met **impact**

➤ **Resultaten**

Hoofdstuk 3: Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek besproken en met behulp van grafieken gevisualiseerd.

Door middel van Chi-Square toetsen is gekeken of bepaalde resultaten van dit onderzoek significant verschillen voor bepaalde groepen respondenten. Hierbij is gekeken naar verschillen tussen grote en kleine rijsscholen en verschillen tussen provincies. Wanneer er significante verschillen tussen groepen gedetecteerd zijn, worden deze bij het bijbehorende thema benoemd.

3.1 Deelnemers

Figuur 1 geeft de huidige situatie van de deelnemers weer met betrekking tot het volgen van rijlessen of het behaald hebben van het rijbewijs. In dit figuur is te zien dat het grootste deel van de deelnemers (42%), op het moment van deelname aan het onderzoek, rijlessen volgt. Een klein deel (7%) heeft nog geen rijlessen gevolgd, maar al wel een eerste rijles op de planning staan. De helft van de deelnemers (50%) heeft hun autorijbewijs al behaald, waarvan 28% in het afgelopen jaar (2023) en 22% in 2022.

Situatie rijles/rijbewijs behaald ($N=522$)

Figuur 1.

Van de 522 deelnemers geeft 30% aan rijlessen te volgen/te hebben gevolgd met de RIS-methode (Rijopleiding In Stappen).

Van de 522 deelnemers geeft ruim driekwart (76%) aan rijles te volgen/te hebben gevolgd bij een kleine rijsschool die alleen lokaal lesgeeft en maar één of enkele rijinstructeur(s) heeft. Bijna twee op de tien deelnemers (18%) geeft aan bij een grote rijsschool te lessen/te hebben geleest, die in meerdere steden lesgeeft. Een klein deel (6%) koos hier voor de optie 'anders'. Zij beschreven voornamelijk bij een middelgrote rijsschool te lessen.

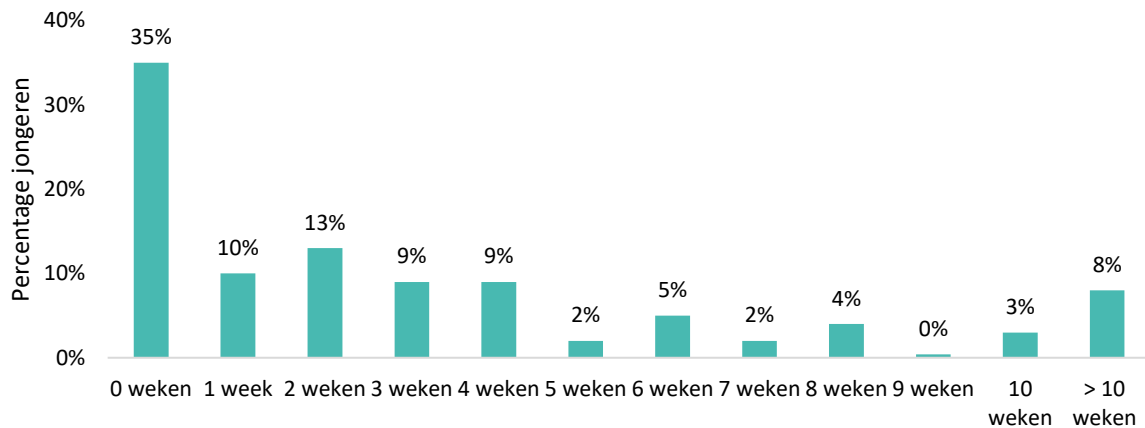
Aan de jongeren die aangeven op het moment van het onderzoek rijlessen te volgen ($N = 220$), is gevraagd hoe veel lessen zij in totaal hebben gehad. Het gemiddelde aantal is 25.7 rijlessen ($SD = 28.93$).

3.2 Wachttijden rijsschool

De jongeren ($N = 522$) zijn gevraagd of ze een inschatting kunnen maken van de wachttijd bij hun rijsschool, uitgedrukt in aantal weken. De gemiddelde wachttijd van de jongeren is 3.81 weken ($SD = 6.20$), variërend tussen 0 en 50 weken. In Figuur 2 staan de resultaten weergegeven. Ruim een derde van de jongeren (35%) gaf aan korter dan een week te hebben gewacht. Daarnaast wachtte 41% van de jongeren 1 tot 4 weken op hun eerste rijles. Bijna één op de tien jongeren (8%) heeft langer dan 10 weken gewacht. De maximale wachttijd die de jongeren opgaven was 50 weken. Om te onderzoeken of we van de inschatting van het aantal weken van de jongeren uit kunnen gaan, zijn de jongeren daarna gevraagd aan te geven in welke mate ze zeker zijn van hun inschatting. Hieruit blijkt dat het merendeel van de jongeren (65%) zeker tot heel erg zeker is over hun inschatting. Een kwart van de jongeren (25%) is niet onzeker maar ook niet zeker. De overige 11% is onzeker tot heel erg onzeker over hun inschatting.

Er is onderzocht of het gemiddelde aantal weken wachttijd van een kleine rijsscholen verschilt vergeleken met dan van grote rijsscholen. Er is geen significant verschil. Daarnaast is er gekeken naar verschillen tussen de twaalf provincies. De resultaten tonen aan dat de wachttijd per provincie significant ($F_{(11)} = 2.29, p = .010, \eta^2 = .05$) verschilt. In Bijlage 1 staat Tabel 2, waarin een overzicht wordt gegeven van de gemiddelde wachttijden van de rijsscholen per provincie. In Tabel 2 is te zien dat de gemiddelde wachttijd in Gelderland het langst is, namelijk gemiddeld 5.91 weken ($SD = 7.15$).

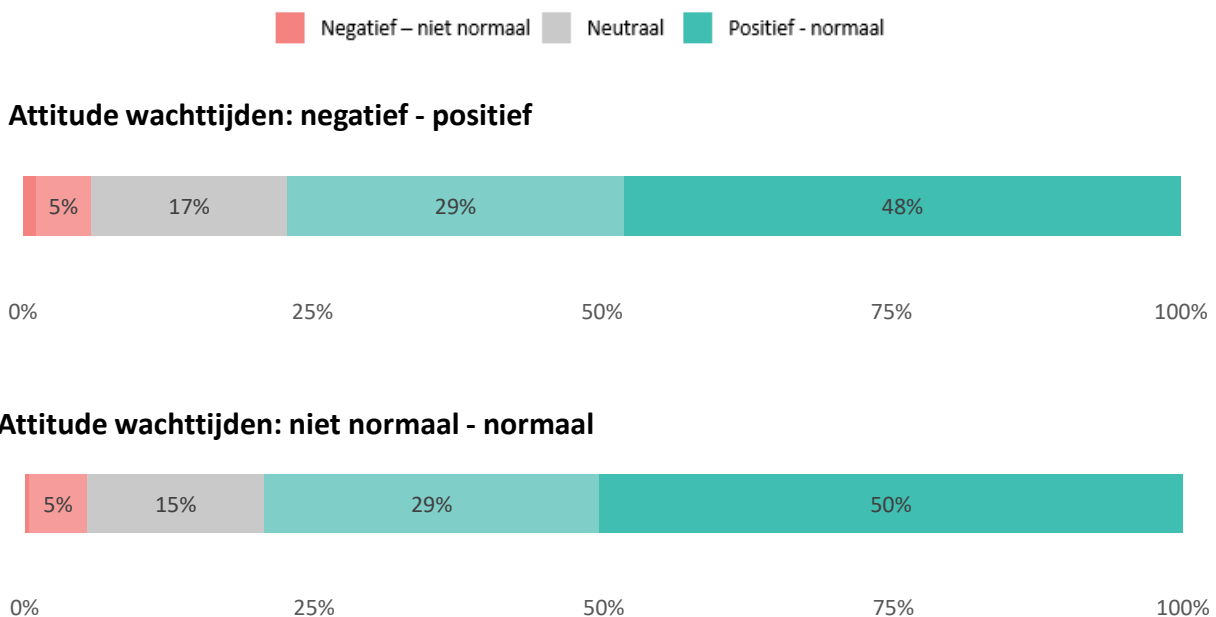
Aantal weken wachttijd

Figuur 2.

In Figuur 3 zijn de attitudes van jongeren ten opzichte van de wachttijd bij hun rijsschool gevisualiseerd. Op een vijfpuntschaal hebben jongeren aangegeven in hoeverre ze positief zijn over de wachttijd en in hoeverre ze de wachttijd normaal vinden (1 staat voor negatief/niet normaal, 5 staat voor positief/normaal). Gemiddeld gezien zijn jongeren positief over hun wachttijd ($M = 4.18, SD = 0.96$) en vinden ze hun wachttijd normaal ($M = 4.24, SD = 0.91$). In het figuur is te zien dat ruim driekwart van de jongeren (77%) positief is over de wachttijd. Daarnaast vindt bijna vier op de vijf jongeren (79%) de wachttijd normaal.

Er zijn geen significante verschillen gevonden in de beoordeling van de wachttijd met betrekking tot de grootte van de rijsschool.

Figuur 3.

De jongeren ($N = 522$) zijn gevraagd of ze, voordat ze zich aanmeldden bij hun rijsschool, op de hoogte waren van de wachttijd bij de rijsschool. Ruim de helft van de deelnemers (53%) geeft aan hiervan op de hoogte te zijn geweest. Bijna één op de drie (32%) was hier destijds niet van op de hoogte en 14% beantwoordt deze vraag met 'weet ik niet'. Er is hierin geen significant verschil gevonden met betrekking tot de grootte van de rijsschool.

3.3 Praktijkexamen

De jongeren die rijlessen volgen ($N = 220$) werden gevraagd of ze al een keer praktijkexamen hebben gedaan. Bijna één op de vijf jongeren (19%) heeft al wel eens praktijkexamen gedaan, ruim de helft (52%) nog niet. De overige 29% van de jongeren ($N = 64$) heeft nog geen praktijkexamen gedaan, maar hun rijsschool heeft al wel hun eerste praktijkexamen ingepland. Deze groep jongeren heeft gemiddeld 28.6 rijlessen gevolgd ($SD = 30.2$).

- ▶ De helft van de jongeren die rijlessen volgen én al eens praktijkexamen hebben gedaan ($N = 42$), heeft op het moment van het onderzoek één keer praktijkexamen gedaan (50%). Ruim een kwart (26%) deed dit twee keer, 10% deed dit drie keer en 10% deed dit vier keer. De overige 5% gaf aan nul keer praktijkexamen te hebben gedaan.
- ▶ Van de jongeren hun rijbewijs al hebben behaald in 2023 of 2022 ($N = 265$), heeft de meerderheid (62%) in totaal één keer praktijkexamen gedaan. Bijna een kwart van deze jongeren (23%) heeft twee keer praktijkexamen gedaan en 10% deed dit drie keer. Relatief weinig jongeren (3%) hebben in totaal vier keer examens gedaan, 1% deed dit vijf keer. Tot slot zijn er twee uitschieters naar 13 keer (één jongere; 0,4%) en 20 keer (één jongere; 0,4%).

Van de jongeren die al eens praktijkexamen hebben gedaan ($N = 310$), gaf bijna driekwart (73%) aan goed voorbereid te zijn geweest op hun eerste praktijkexamen. Bijna één op de vijf jongeren (16%) beantwoordde deze vraag neutraal en 9% gaf aan niet goed voorbereid te zijn geweest. De overige 2% gaf aan het niet te weten.

De jongeren die al eens praktijkexamen hebben gedaan ($N = 310$) zijn vervolgens opgesplitst in twee groepen, één groep heeft in totaal één keer praktijkexamen gedaan ($N = 187$) en de andere groep heeft méér dan een keer praktijkexamen gedaan ($N = 123$). Deze groepen zijn met elkaar vergeleken met betrekking tot hun antwoord op de stelling: 'Ik was goed voorbereid op mijn eerste praktijkexamen'. Uit de analyse blijkt dat de jongeren die één keer praktijkexamen hebben gedaan, significant ($\phi = .69, p < .001$) vaker aangaven goed voorbereid te zijn geweest dan de jongeren die meer dan een keer praktijkexamen deden. In een open vraag gaven de jongeren die (helemaal) niet goed voorbereid waren op hun rijexamen aan, wat hier de reden voor was. Dingen die hier werden benoemd waren:

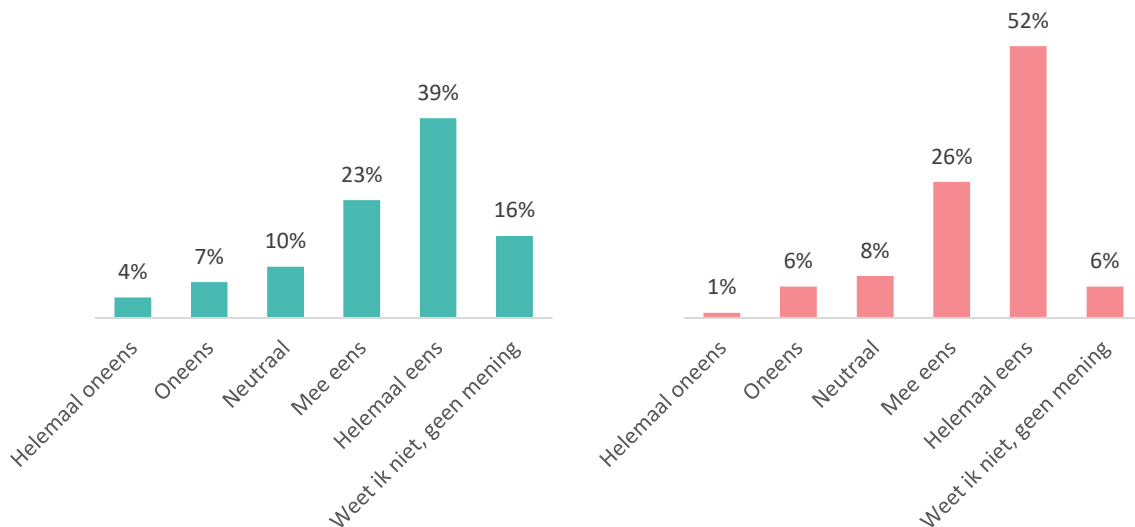
- ▶ Niet weten wat ze moesten verwachten;
- ▶ Nog niet goed op de snelweg kunnen rijden;
- ▶ Rijinstructeur had er al geen vertrouwen in (te snel praktijkexamen gedaan);
- ▶ Te weinig rust tijdens het rijden;
- ▶ Nog niet zelfstandig genoeg;
- ▶ Onvoldoende les gehad in CBR gebieden;
- ▶ Slechte planning en communicatie met rijsschool;
- ▶ Te onzeker;
- ▶ Rijinstructeur denken dat je er klaar voor was maar dat was niet;
- ▶ Wissel van rijinstructeur.

3.5 Aanvragen examens door rijsschool

In Figuur 4 is te zien dat bijna twee op de drie jongeren (zonder RIS, $N = 346$) aangeeft dat hun rijsschool ze goed heeft ingelicht over het aanvragen van hun tussentijdse toets en 11% geeft aan van niet. Daarnaast zien we dat ruim driekwart (78%) van de jongeren ($N = 248$) aangeeft goed ingelicht te zijn over het aanvragen van hun praktijkexamen, 7% geeft aan van niet. In Figuur 5 is te zien dat ruim de helft (55%) van de jongeren (zonder RIS, $N = 343$) aangeeft dat hun rijsschool bij het aanvragen van hun tussentijdse toets rekening heeft gehouden met de wachttijden van het CBR. Bijna drie op de tien jongeren (28%) heeft hier geen mening over of weet het niet en 10% geeft aan dat er geen rekening is gehouden met de wachttijden van het CBR. Daarnaast geeft

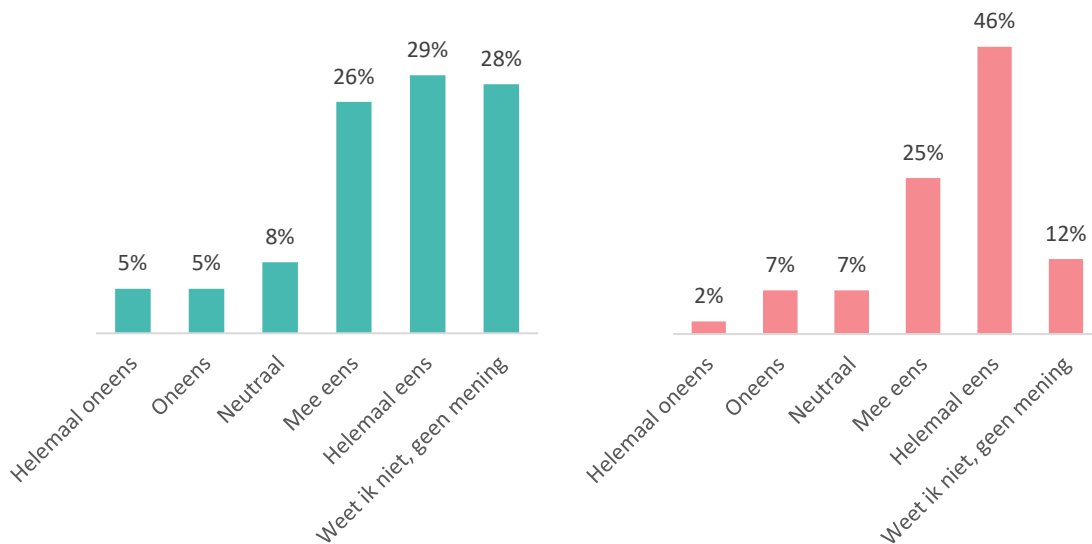
bijna driekwart (71%) van de jongeren ($N = 239$) aan dat hun rijschool bij het aanvragen van hun praktijkexamen rekening heeft gehouden met de wachttijden van het CBR en 9% geeft aan van niet¹.

MIJN RIJSCHOOL HEEFT MIJ GOED INGELICHT OVER HET AANVRAGEN VAN MIJN TUSSENTIJDSE TOETS/PRAKTIJKEXAMEN

Figuur 4.

BIJ HET AANVRAGEN VAN MIJN TUSSENTIJDSE TOETS/PRAKTIJKEXAMEN HEEFT MIJN RIJSCHOOL REKENING GEHOUDEN MET DE WACHTTIJDEN VAN HET CBR

Figuur 5.

¹ In de online vragenlijst waren de vragen waarmee de mening van de jongeren m.b.t. het inlichten over het aanvragen van examens niet verplicht om in te vullen. Hierdoor mist de data van een aantal jongeren die deze vraag niet hebben ingevuld.

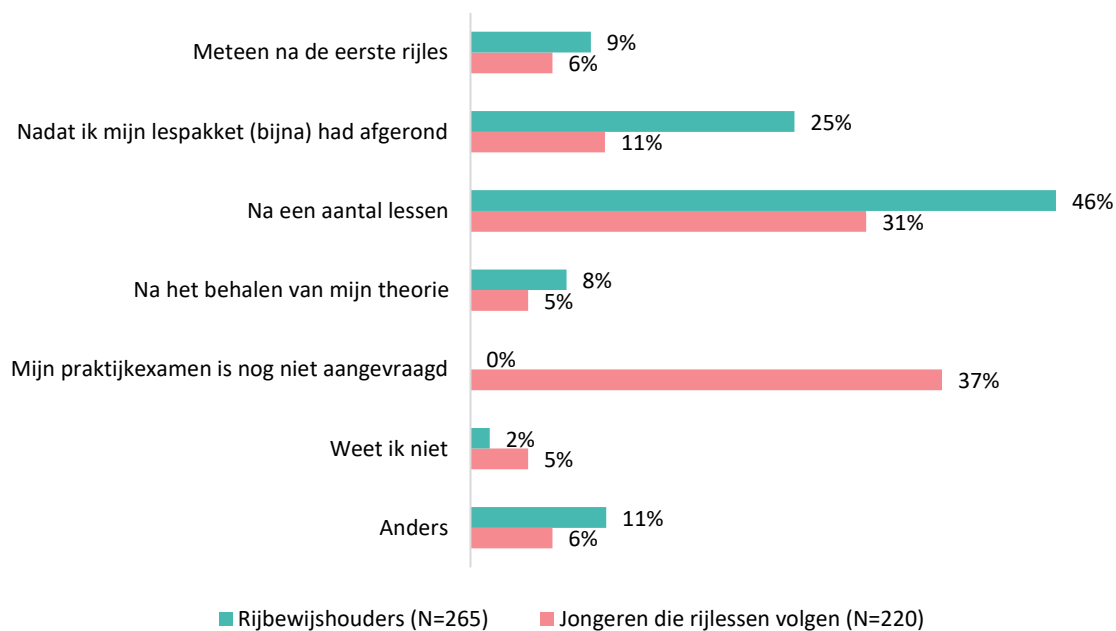
Vervolgens zijn de jongeren gevraagd of ze zelf op de hoogte waren van de lengte van de wachttijden bij hun CBR-locatie. Ruim de helft van de jongeren (53%) beantwoordde deze vraag met 'ja'. Bijna twee op de vijf jongeren (39%) antwoordde 'nee' en 8% is niet zeker van hun antwoord.

Tot slot hebben we de jongeren gevraagd op welk moment hun rijinstructeur of rijnschool hun praktijkexamen heeft aangevraagd bij het CBR. In de analyse is een splitsing gemaakt tussen jongeren die rijlessen volgen ($N = 220$), rijbewijshouders ($N = 265$) en jongeren die nog geen rijlessen volgen, maar al wel hun eerste rijles gepland hebben staan ($N = 37$).

Van de jongeren die nog geen rijlessen volgen, maar al wel hun eerste autorijles gepland hebben staan ($N = 37$), geeft 16% aan dat hun rijnschool hun eerste praktijkexamen al heeft ingepland. De resultaten van de andere twee groepen (jongeren die rijlessen volgen en rijbewijshouders; $N = 485$) staan weergegeven in onderstaande Figuur 6. In dit figuur is te zien dat bij bijna de helft van de rijbewijshouders (46%) het praktijkexamen is aangevraagd na een aantal lessen; onder de jongeren die rijlessen volgen was dit 31%. Bij een kwart van de rijbewijshouders (25%) werd het examen aangevraagd na het (bijna) afronden van hun lespakket, onder de jongeren die rijlessen volgen was dit 11%. Daarnaast is bij 9% bij de rijbewijshouders, en bij 6% van de jongeren die rijlessen volgen, het examen aangevraagd meteen na de eerste rijles.

Bij de optie 'anders' gaven jongeren aan dat het praktijkexamen werd aangevraagd na het verkrijgen van een gezondheidsverklaring/medische keuring, na het behalen van de tussentijdse toets, toen ze er klaar voor waren of dat ze zelf hun praktijkexamen hebben moeten aanvragen.

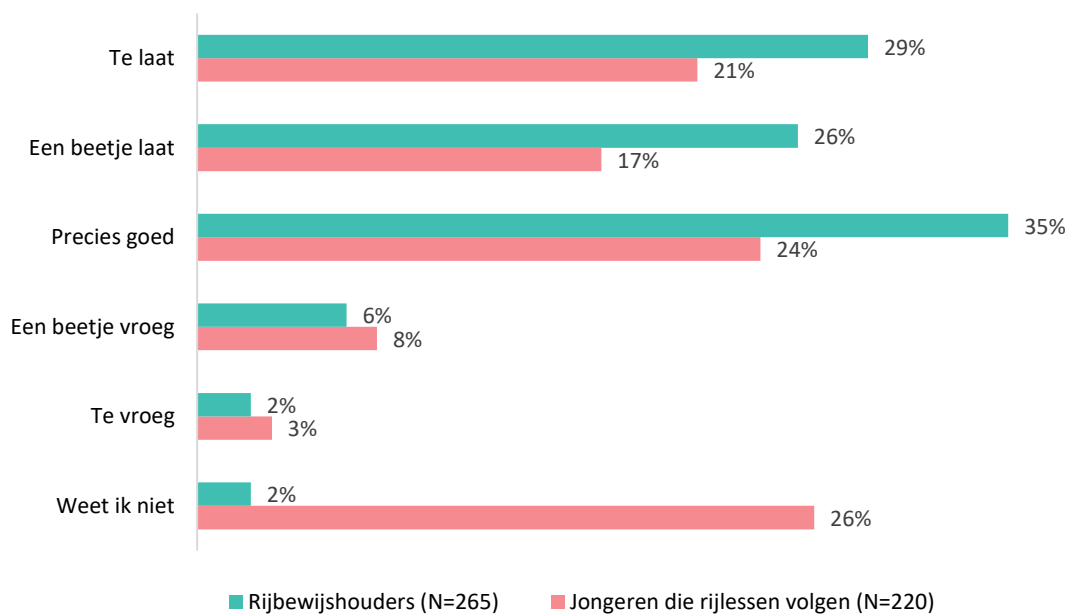
Mijn rijinstructeur heeft mijn praktijkexamen aangevraagd bij het CBR...

Figuur 6.

Tot slot zijn de rijbewijshouders en jongeren die rijlessen volgen gevraagd aan te geven in hoeverre ze het aanvragen van hun praktijkexamen (door hun rijinstructeur) te vroeg, te laat of juist precies goed vonden. Allereerst is in Figuur 7 te zien dat de jongeren relatief vaak aangeven dat ze het moment van aanvragen te laat of een beetje laat vonden. Ruim de helft van de rijbewijshouders (55%) vond het aanvragen te laat of een beetje laat. Onder de jongeren die rijlessen volgen gaf 38% aan het aanvragen te laat of een beetje laat te vinden. Daarnaast gaven de rijbewijshouders significant ($\phi = .44$, $p < .001$) vaker aan het moment van aanvragen precies goed te vinden (35% vs. 24%). De jongeren die rijlessen volgen gaven significant ($\phi = .44$, $p < .001$) vaker aan geen antwoord op deze vraag te weten (26% vs. 2%).

Vond je dit te vroeg, te laat of juist precies goed?

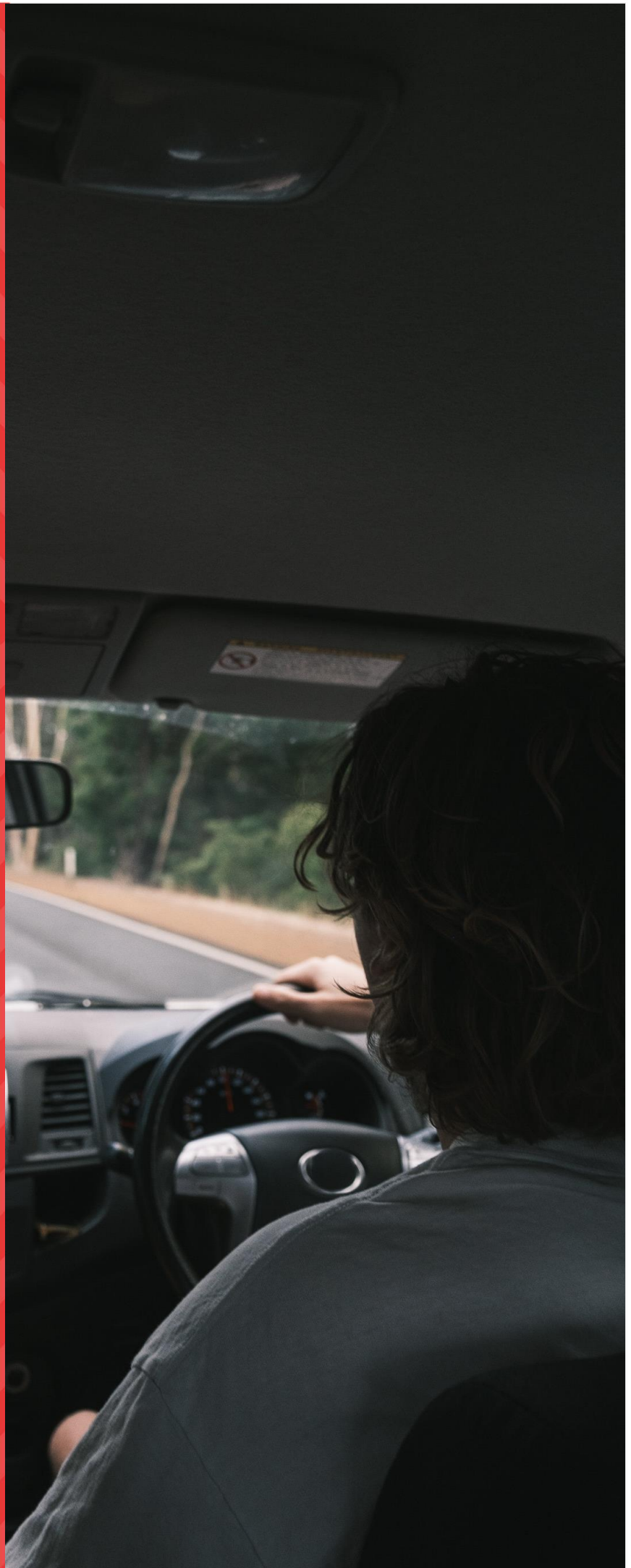

Figuur 7.

TeamAlert

jongeren met **impact**

➤ Conclusie

Hoofdstuk 4: Conclusie

Het doel van dit onderzoek was om inzicht te krijgen in hoe jongeren de wachttijden bij rijsscholen ervaren. De hoofdvraag van het onderzoek was: *Hoe ervaren jongeren de wachttijden bij rijsscholen en in hoeverre vinden ze dat ze goed genoeg worden ingelicht door de rijsschool over dingen als het aanvragen van praktijk- en theorie examen?* In dit hoofdstuk wordt op basis van de onderzoeksresultaten een conclusie geformuleerd en een antwoord gegeven op deze hoofdvraag.

4.1 Wachttijden bij rijsscholen en de ervaring van jongeren

De resultaten van dit onderzoek schetsen een positief beeld over de tijd die jongeren moeten wachten bij hun rijsschool. De jongeren die de vragenlijst invulden gaven aan gemiddeld zo'n 4 weken te hebben gewacht tot hun eerste rijles. Ruim een derde van de jongeren wachtte korter dan één week. Uit de resultaten blijkt dat de jongeren hier positief over zijn: de ruime meerderheid vindt de wachttijd bij hun rijsschool normaal. De wachttijden verschillen wel per provincie, in Gelderland wachten rijlesleerlingen gemiddeld het langst tot hun eerste rijles. In Flevoland wachten ze gemiddeld het minst lang.

4.2 Voorbereiding op het praktijkexamen

Van de jongeren in dit onderzoek die al eens praktijkexamen hebben gedaan, gaf bijna driekwart aan goed voorbereid te zijn geweest (op hun eerste examen). Hoewel de meerderheid van de jongeren dus goed voorbereid hun eerste praktijkexamen startte, is er een aanzienlijk deel dat aangaf niet goed genoeg voorbereid te zijn geweest. Een inadequate voorbereiding kan, naast het zakken voor het examen, voor onveilige verkeerssituaties zorgen. In een ideale situatie zouden alle examenleerlingen zowel voor hun eigen gevoel, als volgens hun rijinstructeur, helemaal klaar moeten zijn voor hun examen.

De jongeren die aangaven dat ze niet goed voorbereid waren, hadden hier verschillende redenen voor. De meest genoemde redenen waren dat de jongeren niet goed wisten wat ze moesten verwachten tijdens het examen, dat ze nog niet zelfstandig genoeg (zonder instructies van een instructeur) konden rijden of dat ze tijdens het examen te onzeker waren. De redenen die de jongeren in dit onderzoek noemen zijn niet generaliseerbaar naar alle Nederlandse jongeren, maar ze suggereren wel dat een aantal jongeren niet goed ingelicht is over hoe een praktijkexamen verloopt.

4.3 Inlichting over aanvragen examens door de rijsschool & wachttijden CBR

Door middel van stellingen is onderzocht in hoeverre jongeren van mening zijn dat ze goed zijn ingelicht door hun rijsschool, zowel over het aanvragen van hun tussentijdse toets als het praktijkexamen. De resultaten schetsen een overwegend positief beeld: bijna twee op de drie jongeren geeft aan goed ingelicht te zijn over het aanvragen van de tussentijdse toets en ruim driekwart is goed ingelicht over het aanvragen van het praktijkexamen. Daarnaast geeft bijna driekwart van de jongeren aan dat hun rijsschool, bij het aanvragen van hun praktijkexamen, rekening hield met de wachttijden bij het CBR. Minder positief zijn de jongeren wanneer het gaat over rekening houden met de wachttijden bij het CBR bij het aanvragen van de tussentijdse toets, slechts iets meer dan de helft vindt dat hun rijsschool hier rekening mee heeft gehouden. Een groot deel van de jongeren had bij deze stelling geen mening.

Naast dat we hebben gekeken naar de mening van de jongeren over de inlichting die ze vanuit hun rijsschool kregen, hebben we uitgevraagd op welk moment de rijsscholen de praktijkexamens hebben aangevraagd en in hoeverre de jongeren hier tevreden over zijn. De meerderheid van de jongeren die hun rijbewijs al hebben, geeft aan dat hun praktijkexamen is aangevraagd na een aantal lessen, bij één op de tien was dit al meteen na de eerste rijles. Bij een kwart van deze jongeren werd het examen aangevraagd toen ze bijna klaar waren met hun lessenspakket. Bij ruim een derde van de jongeren in dit onderzoek die rijlessen volgen, is het praktijkexamen nog niet aangevraagd.

Hoewel de jongeren in dit onderzoek overwegend positief zijn over de wachttijden bij hun rijsschool en de inlichting over het aanvragen van examens, zijn ze minder positief over het moment waarop hun praktijkexamen is aangevraagd. Een groot deel van de jongeren die rijlessen volgen hebben hier geen mening over, maar daarnaast geeft bijna twee op de vijf aan dat hun praktijkexamen volgens hen te laat is aangevraagd. Dit zijn relatief

meer jongeren in deze groep die vinden dan hun examen precies op het goede moment is aangevraagd. Vergelijken met de jongeren die rijlessen volgen zijn de rijbewijshouders in dit onderzoek nog minder positief. Zij geven vaker aan dat ze het aanvragen te laat vonden.

4.4 Aanbevelingen

Uit de resultaten van dit onderzoek lijkt er ruimte voor verbetering te zijn in de inlichting door de rijsschool over het praktijkexamen, aangezien een aantal jongeren aangeeft van tevoren niet goed op de hoogte te zijn van wat er van hen verwacht werd. Dit kan tevens bijdragen aan een betere voorbereiding voor het praktijkexamen, wat op zijn plaats mogelijk weer bijdraagt aan een hoger slagingspercentage. In gesprek met jongeren kan worden achterhaald wat er voor hen nodig is om hen zo goed mogelijk voor te bereiden op hun praktijkexamen en op welke manier ze hier graag over worden ingelicht. Het is dus aanbevolen om, in samenwerking met jongeren, te kijken naar de manier waarop dit het beste vormgegeven kan worden.

Daarnaast kan het nuttig zijn voor rijlesleerlingen om, ter voorbereiding op hun praktijkexamen, de [gevarenherkenningstraining Blickveld](#) te doen. Dit is een videotraining die effectief bewezen is in het verbeteren van het kijkgedrag en de gevarenherkenning van jonge, beginnende bestuurders op de korte én lange termijn (Van der Kint et al., 2022).

TeamAlert

jongeren met **impact**

➤ Bronnen

Bronnen

Algemeen Dagblad (2022). Rijles nemen wordt nog meer wachten; rij scholen overvol. Geraadpleegd via: <https://www.ad.nl/auto/rijles-nemen-wordt-nog-meer-wachten-rij-scholen-over-vol~a658fb91/#:~:text=De%20weg%20naar%20het%20rijbewijs,boek%2C%20moet%20zes%20weken%20wachten>

CBR (2023). Wat is de wachttijd voor het praktijkexamen? Geraadpleegd via: <https://www.cbr.nl/nl/veelgestelde-vragen/wat-is-de-wachttijd-voor-het-praktijkexamen#:~:text=De%20wachttijd%20schom-melt%20en%20kan,de%20werving%20van%20nieuwe%20examinatoren>

CBS (2023). Autorijbewijsbezit jongeren nog niet op niveau van voor corona. Geraadpleegd via: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/08/autorijbewijsbezit-jongeren-nog-niet-op-niveau-van-voor-corona#:~:text=Het%20aantal%20%20Dminners%20met,duizend%20%20Dminners%20een%20rijbewijs>.

Kint, S. T. van der, Vlakveld, W. P., Zwart, R. B. E. de, Mons, C., Hoekstra, A. T. G., & Schagen, I. N. L. G. van. (2022). Evaluatie van de gevaarherkenningstraining 'Blikveld.' SWOV.

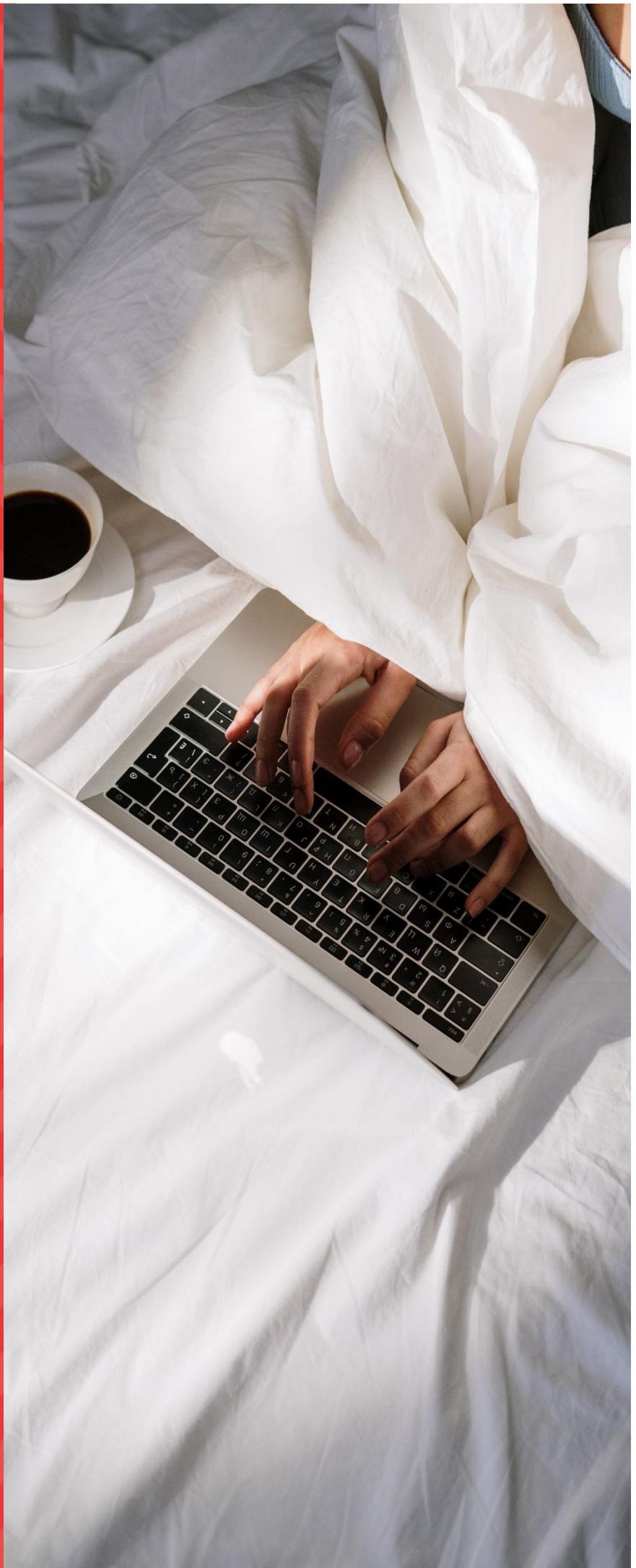
NOS (2023). Lange wachttijden CBR: minder examenplekken voor slecht scorende rij scholen. Geraadpleegd via: <https://nos.nl/artikel/2489175-lange-wachttijden-cbr-minder-examenplekken-voor-slecht-scorende-rij-scholen>

RTL Nieuws (2023). Nog altijd minder jongeren met rijbewijs dan voor corona. Geraadpleegd via: <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5367828/rijbewijs-jongeren-minder-cbr-coronamaatregelen>

TeamAlert

Jongeren met **impact**

➤ Bijlage

Bijlage 1: Gemiddelde wachttijd per provincie

	Gemiddelde wachttijd	Standaardafwijking	Aantal deelnemers
Noord-Brabant	5.06	8.36	62
Zeeland	5.00	3.95	11
Limburg	4.62	5.82	26
Utrecht	3.60	5.52	43
Flevoland	1.27	2.05	15
Gelderland	5.91	7.15	70
Overijssel	4.86	6.81	35
Groningen	2.00	3.89	12
Friesland	4.12	5.91	25
Noord-Holland	2.07	3.09	86
Zuid-Holland	3.09	6.75	120
Drenthe	3.94	3.09	17
Totaal	3.81	6.20	522

Tabel 2.

Bijlage 2: Vragenlijst

1. Startpagina

Hey! Volg jij op dit moment autorijlessen of heb jij je rijbewijs al behaald? 🚗 Vertel het ons en geef je mening in deze vragenlijst (+/- 3 minuten). 🎁 Win een cadeaubon naar keuze t.w.v. €50! De winnaar wordt in december bekendgemaakt via ons Instagramkanaal @YoungInfluenceNL. De winnaar ontvangt ook een mailtje.

TeamAlert gebruikt je antwoorden alleen voor dit onderzoek. Jouw antwoorden zijn volledig anoniem en worden niet doorgegeven aan andere partijen. Voor meer informatie check: <https://teamalert.nl/privacyverklaring/>

TeamAlert is een jongerenorganisatie die jou uitdaagt slimme keuzes te maken in het verkeer. En jij kan ons daarbij helpen door deze vragenlijst in te vullen!

2. Hoe oud ben jij? **exit bij < 16 jaar en > 24 jaar**

3. Wat is op jou van toepassing?

- Ik volg op dit moment autorijlessen
- Ik volg nog geen autorijlessen, maar ik heb al wel mijn eerste autorijles gepland
- Ik heb dit jaar (2023) mijn autorijbewijs behaald
- Ik heb vorig jaar (2022) mijn autorijbewijs behaald
- Ik heb vóór 2022 mijn autorijbewijs behaald > **exit**
- Ik ben niet aan het rijlessen en heb ook nog geen rijbewijs > **exit**

4. Volg jij rijlessen/heb jij rijlessen gevolgd met de RIS-methode (Rijopleiding in Stappen) of zonder? **[als vraag 3 is a, c of d]**

- Met de RIS-methode
- Zonder de RIS-methode

5. Hoeveel lessen heb jij op dit moment gehad? **[als vraag 3 = a]**

...

6. Hoe zou jij jouw rijnschool omschrijven?

- Een grote rijnschool die les geeft in meerdere steden (zoals de ANWB, NEXT of WOLF)
- Een kleine rijnschool die alleen les geeft in jouw woonplaats. Jouw rijnschool heeft maar één, of een paar, rijinstructeurs
- Anders, namelijk...

7. Kan je een inschatting maken van de wachttijd bij jouw rijnschool?

Met wachttijd bedoelen we het aantal weken dat je moest wachten tot je kon starten met lessen. Als je korter dan een week moest wachten, vul dan 0 in.

...

8. Hoe zeker ben je van deze inschatting?

- Heel erg onzeker
- Onzeker
- Niet onzeker, niet zeker
- Zeker
- Heel erg zeker

9. Hoe heb jij de wachttijd bij jouw rijnschool ervaren?

- Negatief – positief

b. Niet normaal – normaal

10. Was je, voordat je je aanmeldde bij je rijsschool, op de hoogte van de wachttijd bij de rijsschool?

- a. Ja
- b. Nee
- c. Weet ik niet

11. Heb jij al een keer praktijkexamen gedaan? [als vraag 3 is NIET c of d]

- a. Ja
- b. Nee
- c. Nee, maar de rijsschool heeft voor mij al wel een praktijkexamen ingepland

12. Hoeveel keer heb jij in totaal praktijkexamen gedaan? [als vraag 11 is a] [als vraag 3 is c of d]

...

13. Hoeveel lesuren heb jij in totaal gehad, voordat je voor de eerste keer praktijkexamen deed? [als vraag 11 is a] [als vraag 3 is c of d]

... / weet ik niet

14. Hoeveel lesuren heb jij in totaal gehad, voordat je geslaagd was voor je praktijkexamen? [als vraag 3 is c of d]

... / weet ik niet

15. Zijn er factoren die ervoor hebben gezorgd dat jij meer rijlessen hebt moeten volgen, dan je eerst dacht nodig te hebben?

Denk hierbij bijvoorbeeld aan medische redenen (ziekte), praktische redenen (zoals verhuizing), faalangst, et cetera.

- a. Ja, namelijk...
- b. Nee

16. Geef aan in hoeverre je het eens bent met de volgende stelling: [als vraag 11 is a] [als vraag 3 is c of d]

Ik was goed voorbereid op mijn eerste rijexamen.

- a. Helemaal mee oneens
- b. Mee oneens
- c. Niet eens, niet oneens → vraag 18
- d. Mee eens → vraag 18
- e. Helemaal mee eens → vraag 18
- f. Weet ik niet

17. Je gaf aan (helemaal) niet voorbereid te zijn voor je rijexamen. Wat was hier de reden voor?

...

18. Geef aan in hoeverre je het eens bent met de volgende stellingen:

Mijn rijsschool/instructeur heeft mij goed ingelicht over het aanvragen van mijn tussentijdse toets.

Mijn rijsschool/instructeur heeft mij goed ingelicht over het aanvragen van mijn praktijkexamen.

- a. Helemaal oneens
- b. Oneens
- c. Niet eens, niet oneens
- d. Mee eens
- e. Helemaal mee eens
- f. Weet ik niet, geen mening

19. Geef aan in hoeverre je het eens bent met de volgende stellingen:

Mijn rijsschool/instructeur heeft bij het aanvragen van mijn tussentijdse toets, rekening gehouden met de wachttijden van het CBR.

Mijn rijsschool/instructeur heeft bij het aanvragen van mijn praktijkexamen, rekening gehouden met de wachttijden van het CBR.

- a. Helemaal mee oneens
- b. Mee oneens
- c. Niet eens, niet oneens
- d. Mee eens
- e. Helemaal mee eens
- f. Weet ik niet, geen mening

20. Wist jij zelf hoe lang de wachttijden bij jouw CBR-locatie waren?

- a. Ja
- b. Nee
- c. Weet ik niet

21. Mijn rijinstructeur heeft mijn praktijkexamen aangevraagd bij het CBR...

- a. Meteen na de eerste rijles
- b. Na een aantal lessen
- c. Nadat ik mijn lespakket (bijna) had afgerond
- d. Weet ik niet
- e. Mijn praktijkexamen is nog niet aangevraagd [als vraag 3 is niet c of d]
- f. Anders, namelijk ...

22. Vond je dit te vroeg, te laat of juist precies goed? [als vraag 20 is niet d of e]

- a. Te vroeg
- b. Een beetje vroeg
- c. Precies goed
- d. Een beetje laat
- e. Te laat
- f. Weet ik niet

23. Kan je je antwoord toelichten?

...

24. Je bent bijna aan het einde van de vragenlijst. Er volgen nog een paar vragen over jou zelf.

25. Ik ben een...

- a. Man
- b. Vrouw
- c. Pas niet in een hokje/wil ik niet zeggen

26. Wat is je huidige opleiding? En als je geen opleiding volgt, welke opleiding heb je als laatst afgerond?

- a. Basisonderwijs
- b. Speciaal onderwijs
- c. Praktijkonderwijs
- d. Vmbo
- e. Havo
- f. Vwo (of gymnasium)
- g. Mbo
- h. Hbo

- i. WO
- j. Anders, namelijk ...

27. In welke provincie woon je?

- a. Groningen
- b. Friesland
- c. Overijssel
- d. Gelderland
- e. Flevoland
- f. Drenthe
- g. Limburg
- h. Noord-Holland
- i. Zuid-Holland
- j. Noord-Brabant
- k. Zeeland
- l. Utrecht

28. Wat is het meest op jouw woonomgeving van toepassing?

- a. Ik woon in de stad
- b. Ik woon aan de rand van de stad
- c. Ik woon in een groot dorp
- d. Ik woon in een klein dorp
- e. Ik woon in een buitengebied
- f. Anders, namelijk...